

augustus 2014

Informatiekaart

Leeftijdsgrenzen

18-/+

Wat verandert in 2015

Vanaf 1 januari 2015 wordt de zorg en ondersteuning voor jongeren onder de 18 jaar voor een belangrijk deel belegd in de Jeugdwet en vanaf 18 jaar in de Wmo 2015. Ook zijn er andere wettelijke kaders, zoals de Zorgverzekeringswet en de Wet langdurige zorg, die van belang zijn bij de overgang rond het 18^e levensjaar. Tussen de verschillende domeinen bestaan belangrijke aandachtspunten. In deze informatiekaart brengen de Transitiebureaus Jeugd en Wmo deze aandachtspunten in kaart. Op basis van input van verschillende gemeenten en experts is het duidelijk geworden dat de continuïteit van zorg van jongeren na hun 18de geborgd kan worden als partijen elkaar weten te vinden en in gesprek zijn. Deze informatiekaart geeft weer op welke punten het voor gemeenten van belang is om in gesprek te gaan en afspraken te maken.

Wettelijke kaders leeftijdsgrenzen

Jeugdwet

In de Jeugdwet geldt in principe het uitgangspunt dat er een leeftijdsgrens van 18 jaar geldt voor jeugdhulp en jeugdbescherming (artikel 1.1 Jeugdwet). Jeugdhulp kan doorlopen tot maximaal het 23ste levensjaar, indien de hulp niet onder een ander wettelijk kader valt en mits het voldoet aan daarvoor geldende voorwaarden. Voor jeugdreclassering geldt dat indien een delict is gepleegd vóór de jeugdige de leeftijd van 23 bereikt hij veroordeeld kan worden via het jeugdstrafrecht. De jeugdreclassering die dan

wordt opgelegd en de jeugdhulp die uit de strafrechtelijke beslissing voortvloeit, loopt dan door tot het einde van de titel Jeugdreclassering en jeugdhulp die voortvloeit uit een strafrechtelijke beslissing kan dus doorlopen tot ná het 23ste levensjaar, indien de hulp niet onder een ander wettelijk kader valt en mits het voldoet aan daarvoor geldende voorwaarden. De gemeente is hiervoor verantwoordelijk met de inwerkingtreding van de Jeugdwet.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

In de Wmo2015 geldt in principe geen leeftijdsgrens. In artikel 2.1.5 van de Wmo 2015 staat een uitzondering, namelijk wanneer het gaat om een maatwerkvoorziening of een persoonsgebonden budget ten behoeve van een woningaanpassing voor een minderjarige. Cliëntondersteuning (MEE), hulpmiddelen, en woningaanpassingen, doventolk, maatschappelijke opvang (en vrouwenopvang) vallen ook voor de jeugd onder de Wmo2015.

Zorgverzekeringswet (Zvw)

GGZ tot 18 jaar valt onder de Jeugdwet en vanaf het 18de jaar, met uitzondering van beschermd wonen, onder de Zvw.

Wet langdurige zorg (Wlz)

De Wlz is er voor de meest kwetsbare mensen met een beperking die 'levenslang en levensbreed' op zorg zijn aangewezen.

Onderwijs

Jongeren tussen de 5 en 18 jaar moeten onderwijs volgen totdat ze een startkwalificatie hebben of 18 jaar worden.

Participatiewet

In het algemeen geldt dat aanspraak op ondersteuning en een eventueel recht op een bijstandsuitkering mogelijk is vanaf 18 jaar. Hiervoor gelden enkele uitzonderingen en voorbehouden. Ook voor de studieregeling die onderdeel is van de Participatiewet kan onder bepaalde voorwaarden, vanaf 18 jaar een recht bestaan. Recht op de Wajong bestaat vanaf 18 jaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten krijgen vanaf 2015 de verantwoordelijkheid voor de zorg en ondersteuning voor jeugdigen en de ondersteuning voor iedereen vanaf 18 jaar en ouder. Dit betekent dat gemeenten doorlopende zorgpaden voor jongeren kunnen realiseren en dat, ondanks dat jongeren formeel van systeem veranderen, zij de continuïteit van zorg voor deze groep kunnen borgen. Goede aansluiting is belangrijk om te voorkomen dat problematiek verergert. Een zachte overgang is voor alle jongeren van belang. Speciale aandacht verdienen echter licht verstandelijk beperkte jongeren die een kwetsbare groep vormen.

Algemene aandachtspunten:

- Het is van belang dat gemeenten in een vroeg stadium de verschillende actoren en partijen benaderen om te komen tot een integraal zorg aanbod en een goede overdracht om de continuïteit van zorg borgen na de 18^e verjaardag te borgen. Het is tevens van belang dat de jongeren om wie het gaat, hun ouders, verzorgers en begeleiders worden betrokken bij het overleg.
- Naast het borgen van een goede overdracht, geven veel jongeren aan dat het belangrijk is op tijd (bijvoorbeeld al

vanaf de 16de jaar of nog eerder) te beginnen met de voorbereiding op het zo zelfstandig mogelijk deelnemen aan de maatschappij na de 18de verjaardag. Waarbij het niet alleen gaat om het aanleren woonvaardigheden, maar ook om voorlichting over en praktische begeleiding bij zaken als het afsluiten van zorgverzekering, aanvragen van studiefinanciering etc.

- Het investeren in het netwerk van de jeugdige is belangrijk. Help een jongere bij het opbouwen van een netwerk, wanneer er geen netwerk is, zodat een jongere dan steunpunten heeft om op terug te vallen. Dit is een continue aandachtspunt, met name bij de organisatie van de toegang tot jeugdhulp en de doorstroom bij 18 jaar. Daarnaast is het belangrijk dat ouders van kwetsbare jongeren opvoedondersteuning wordt geboden.
- Organiseer dat er iemand beschikbaar is die ook na het 18de jaar mee kan lopen, die naast de jongere staat en hem/haar ondersteunt bij de zorg en ondersteuning vanaf het 18de levensjaar. Waarbij de jongere weliswaar de regie houdt maar een vertrouwd iemand heeft om op terug te vallen.
- Koop in afstemming Jeugdzorg en Wmo ondersteuning in. Voor jongeren is het wenselijk dat zij hun aanbieder kunnen behouden, om zo een doorlopende lijn te realiseren.
- Maak met aanbieders afspraken over de overgang van jeugdhulp naar andere wettelijke kaders.
- Heb aandacht (binnen sociale wijkteams) voor jongeren tussen de 16-23.
- Maak afspraken met woningcorporaties over huisvesting van de kwetsbare groep van 18 tot 23 jaar.

Overgang Jeugdwet-Wmo2015

Amendement

Tijdens de behandeling van de Wmo 2015 in de Tweede Kamer is een amendement over de continuïteit van zorg door de Tweede Kamer aangenomen.

Aan artikel 2.1.2, vierde lid, wordt onder vervanging van de punt aan het slot van onderdeel d door een puntkomma een onderdeel toegevoegd, luidende: e. de wijze waarop de continuïteit van hulp wordt gewaarborgd, in het bijzonder ten aanzien van de persoon die door het bereiken van een bepaalde leeftijd geen jeugdhulp als bedoeld in de Jeugdwet meer kan ontvangen.

Door dit amendement worden gemeenten verplicht in hun Wmo-beleidsplan aandacht te besteden aan de wijze waarop zij zullen zorg dragen voor de continuïteit van zorg voor jongeren die op grond van het bereiken van de leeftijd van 18 jaar (of, in bepaalde gevallen, 23 jaar) niet langer in aanmerking komen voor zorg op basis van de Jeugdwet, maar dat wel nodig hebben.

Maatschappelijke opvang

De decentralisatie van de jeugdzorg biedt kansen om de aansluiting tussen maatschappelijke opvang (MO) en jeugdzorg te verbeteren. Dit is nodig omdat veel jongeren die in de opvang terecht komen een verleden hebben in de jeugdzorg. Een goede aansluiting tussen MO (of lichte begeleiding) en jeugdzorg kan voorkomen dat deze jongeren enige tijd na hun 18de met schulden en andere problemen in de opvang terecht komen. In de MO komen zeer regelmatig kinderen met hun moeder mee, bijvoorbeeld in de vrouwenopvang na huiselijk geweld. Deze kinderen groeien op dat moment niet op in een positief en stabiel pedagogisch klimaat en ook de moeders verkeren in een kwetsbare positie. Extra ondersteuning bij

opvoeden en opgroeien vanuit jeugdzorg is nogal eens wenselijk. Door de decentralisatie van de jeugdzorg worden gemeenten ook voor dit deel van de zorg verantwoordelijk en kunnen zij de huidige schotten beslechten en voor zowel de oudere als jongere kinderen goede samenhangende zorg realiseren.

Aandachtspunten:

- Verbind Jeugd en Wmo professionals met elkaar. Zorg voor een sluitend aanbod van jeugdhulp en opvang voor deze groep jongeren, door nauwe samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de aanbieders.
- Houd er rekening mee dat cliëntondersteuning (MEE), hulpmiddelen, en woningaanpassingen, doventolk, maatschappelijke opvang (en vrouwenopvang) ook voor de jeugd onder de Wmo2015 vallen.

Overgang Jeugdwet- Zvw/Wlz

Zvw

Voor curatieve jeugd-ggz is een jongere vanaf zijn 18^e verjaardag aangewezen op de verzekeraar. In het geval van een doorlopende behandeling is het van belang dat de aansluiting tussen het gemeentelijk domein en verzekeraarsdomein goed georganiseerd is. In zowel de Jeugdwet als de Zorgverzekeringswet is een passage opgenomen die voorschrijft dat gemeenten en verzekeraars zorgen voor deze aansluiting.

Als de verzekeraar de betreffende behandeling bij dezelfde zorgaanbieder heeft ingekocht als de gemeente, dan zou kan de jeugdige in principe bij deze behandelaar moeten kunnen blijven en zal de factuur vanaf de 18-jarige leeftijd naar de verzekeraar gaan in plaats van de gemeente. Over de voorwaarden van deze overgang zijn nog geen verdere afspraken gemaakt. Als de verzekeraar dezelfde zorg bij een andere aanbieder heeft ingekocht, dan zal de jeugdige moeten overstappen naar deze behandelaar en zal zorginhoudelijke (gegevens)overdracht tussen behandelaars moeten plaatsvinden. De jeugdige kan bij de keuze voor een zorgverzekeraar meewegen welke behandelaars deze gecontracteerd heeft. Het is ook mogelijk dat de gemeente zorgaanbod heeft gecontracteerd dat niet in het basispakket zit. In dat geval is er sprake van 'zorg die niet onder een ander wettelijk kader valt' en is de gemeente gehouden deze zorg tot het 23^e jaar te continueren.

In alle gevallen heeft de verzekeraar, om zijn zorgplicht te kunnen vervullen, bepaalde informatie over lopende zorgtrajecten nodig. ZN en de VNG zijn momenteel in gesprek over de aard, inhoud en de praktische uitwerking van deze informatieoverdracht. Meer informatie hierover zal te vinden zijn op www.voordejeugd.nl.

Wlz

Op elke leeftijd kan er doorstroom plaatsvinden naar de Wlz. Het gaat om mensen die blijvend zijn aangewezen op permanent toezicht of op 24-uurszorg in de nabijheid. De Wlz is ook van toepassing voor de meest kwetsbare jeugdigen tot 18 jaar met meervoudige beperkingen of een (zeer) ernstige verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking. De wet biedt een integraal zorgpakket dat persoonlijke verzorging, verpleging, verblijf, begeleiding en behandeling bevat, en ook thuis geboden kan worden, in de vorm van een persoonsgebonden budget (PGB) of als 'zorg in natura' (het 'volledig pakket thuis'). Jeugdigen bij wie al voor het 18^e levensjaar duidelijk is dat zij op grond van ernstige

beperkingen of stoornissen hun verdere leven zorg nodig hebben, maken aanspraak op de Wlz. Zie de prestatiecodelijst om te zien welke code van een bepaalde vorm van AWBZ-zorg onder welke wet komt te vallen (zie voordejeugd.nl). Voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking die intramurale zorg nodig hebben, geldt dat zij vanaf het 18^e jaar onder de Wlz vallen.

Aandachtspunten:

- Informatie-uitwisseling: zorgverzekeraars/kantoren en gemeenten moeten afspraken maken over structurele informatie-uitwisseling voor jeugdigen die 18 jaar worden. Specifiek voor de Wlz moeten deze afspraken niet alleen voor het 18^e levensjaar worden gemaakt, maar ook over een eventueel eerdere doorstroom;
- Bewustwording bij cliënten: vanaf het 18^e levensjaar is de zorgverzekeraar/-kantoor verantwoordelijk. Voor jeugd-ggz kunnen bij het afsluiten van een verzekering factoren als 'gecontracteerde aanbieders' en 'inhoud van aanvullende pakketten' worden meegewogen.
- Afstemming: als een jeugdige na zijn 18^e verjaardag zowel ondersteuning vanuit de gemeente als zorg vanuit de zorgverzekeraar krijgt, kan afstemming nog steeds van belang zijn en moeten professionals elkaar kunnen blijven vinden.

Gedwongen kader

Jeugdbescherming: jeugdbeschermingsmaatregelen stoppen wanneer een jeugdige de leeftijd van 18 jaar bereikt heeft, maar de jeugdhulp in dat kader kan wel langer doorlopen. Met de inwerkingtreding van de Jeugdwet wordt de gemeente verantwoordelijk voor de jeugdbescherming en de jeugdhulp die in dit kader wordt ingezet. Dit moet integraal werken bevorderen en een warme overdracht tussen de jeugdbescherming en de gemeente borgen.

Jeugdreclassering: De (kinder)rechter kan een jongvolwassene veroordelen volgens het jeugdstrafrecht óf het reguliere strafrecht indien hij tussen de 16 en 23 jaar oud was wanneer het delict werd gepleegd. Bij een leeftijd tot 18 jaar wordt doorgaans het jeugdstrafrecht toegepast en bij een leeftijd boven de 18 het reguliere strafrecht. De vraag is steeds welke straffen en maatregelen het beste passen bij het ontwikkelingsniveau van de adolescent. Bij sommige jongvolwassenen tot 23 jaar biedt juist het jeugdstrafrecht de beste kansen op een effectieve aanpak. De rechter kan in zijn vonnis toezicht en begeleiding door de reclassering opleggen. Als de rechter kiest voor het jeugdstrafrecht, dan kan hij dit toezicht aan de jeugdreclassering óf aan de volwassenenreclassering opdragen. Met de inwerkingtreding van de Jeugdwet wordt de gemeente verantwoordelijk voor jeugdreclassering en de jeugdhulp die uit een strafrechtelijke beslissing voortvloeit, dus ook wanneer dit wordt toegepast bij adolescenten die een delict hebben gepleegd vóór zij de leeftijd van 23 hebben bereikt en volgens het jeugdstrafrecht zijn veroordeeld. Dit biedt mogelijkheden om de jeugdreclassering nauw aan te laten sluiten bij gemeentelijk beleid en indien nodig een warme overdracht te borgen.

Aandachtspunten:

- (Gezins)voogden moeten vroegtijdig beginnen met de voorbereiding op het bereiken van de 18-jarige leeftijd.
- Zorg voor een goede aansluiting tussen het gedwongen kader en het lokale veld om overdrachten soepel te laten verlopen.
- Maak goede afspraken over de overgang van het woonplaatsbeginsel; voor 18- is dat de woonplaats van de ouder, voor 18+ de verblijfplaats van de jongvolwassene.
- Maak goede afspraken met de jeugd- en volwassenreclassering over de aansluiting op het lokale veld tijdens en na de strafrechtelijke titel.

Participatiewet

Als jongeren 18 jaar worden hebben zij in het algemeen aanspraak op ondersteuning en recht op bijstand (waaronder studietoelagen) vanuit de Participatiewet en recht op uitkering en voorzieningen vanuit de Wajong. Daar zijn voor de Participatiewet enkele uitzonderingen op. Zo kan in bepaalde gevallen de gemeente besluiten re-integratiemiddelen in te zetten voor leerwerktrajecten voor jongeren van 16 of 17 jaar die nog op school zitten. Ook zijn er voorzieningen (braileregels, etc) voor onderwijsvolgende kinderen met een beperking (eigenlijk een OCW regeling, uitgevoerd door UWV).

Op basis van het Wmo 2015 en de Participatiewet kunnen jongeren zodra zij achttien zijn gevraagd worden een tegenprestatie te leveren. Werken met behoud van uitkering kan als re-integratie-instrument ingezet worden door gemeenten om de afstand tot de arbeidsmarkt van uitkeringsgerechtigden te verkleinen om zo de kans op regulier betaald werk te vergroten.

Aandachtspunten:

- Heb aandacht voor de kwetsbare (inkomens)positie van deze jongeren en maak afspraken over hoe om te gaan met de 4-weken wachttijd bij het aanvragen van een uitkering voor deze groep. Het kan bijvoorbeeld voor sommige jongeren beter zijn om de vier weken termijn niet te hanteren. Dit kan onderdeel zijn van een maatwerk aanpak die zeker bij kwetsbare jongeren vaak nodig is.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. Het TransitieBureau kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Oprachtgever
TransitieBureau Wmo (VWS/VNG)
TransitieBureau Jeugd

Vormgeving
Kris Kras Design

© Rijksoverheid | september 2014

Onderwijs

Zodra jongeren achttien jaar worden vervalt de kwalificatieplicht. Zij zijn niet langer verplicht onderwijs te volgen. Jeugdigen die een opleiding volgen in het Middelbaar Beroeps Onderwijs kunnen nu recht hebben op begeleiding vanuit de AWBZ. Gemeenten moeten vanaf 2015 de begeleiding op bijvoorbeeld MBO scholen bieden. Het is voor gemeenten van belang om met scholen in gesprek te gaan over de wijze waarop zij hier invulling aan geven. Zeker ook als de onderwijsinstelling in een ander gemeente staat dan waar de jeugdigen woont, is het verstandig in een vroeg stadium afspraken te maken.

Meer informatie over passend onderwijs is te vinden op:

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs>

Goede voorbeelden

“Traject op maat (T.O.M.)” Gemeente Den Bosch
Bossche jongeren tussen de 18 en 23 jaar zonder startkwalificatie worden door de gemeente begeleid naar een betere toegang en instroom in opleiding en werk. Dit gebeurt door gemeentelijke jobcoaches en jongerenwerkers
www.nji.nl/Praktijkvoorbeelden-Beschrijving-praktijkvoorbeeld?itemcode=VSP_IPV_12314

“De nieuwe kans” (Rotterdam)

De Nieuwe Kans is een organisatie voor dagbehandeling van jongeren vanaf 18 jaar, die actief willen werken aan de verbetering van hun situatie. Ze werken niet vrijblijvend, wel toegewijd en buiten de gebaande paden. Individuele coaches helpen de jongeren met het veranderen en verbeteren van hun leven.
<http://www.denieuwekans.nl/>

“Kwikstart: een app voor jongeren” van Kinderperspectief.

Om jongeren voor te bereiden om de verantwoordelijkheden die zij krijgen heeft Kinderperspectief een praktisch app ontwikkeld om jongeren te ondersteunen. In de app, Kwikstart, vinden jongeren alle te regelen zaken op een rijtje. Daarnaast kunnen ze via de app veel informatie vinden over jeugdzorg, allerlei vormen van hulp, je gezondheid en allerlei andere praktische tips.
www.kwikstart.nl

Meer informatie

- www.invoeringwmo.nl
- www.voordejeugd.nl
- De brochure “Wat moet ik doen als ik 18 wordt” op de website van het Loc: www.loc.nl.
- <http://www.nji.nl/Onderwijs-en-zorg>
- <http://www.passendonderwijs.nl/praktijkvoorbeelden/>